

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Romana Dvořáková

Náhradní mateřství

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Náhradní mateřství*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. 5. 2015

.....

Romana Dvořáková

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a čas, který mi při zpracování této práce věnoval.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Prameny náhradního mateřství	12
1. 1. Vývoj právní úpravy	12
1. 2. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	13
1. 3. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách	15
1. 4. Mezinárodní organizace	16
2. Pojmy náhradního mateřství	19
2. 1. Metody asistované reprodukce	19
2. 2. Definice náhradního mateřství	20
2. 3. Osoba náhradní matky a objednatelský pár	21
2. 3. 1. Náhradní matka	21
2. 3. 2. Objednatelský pár	22
2. 4. Formy náhradního mateřství	23
2. 4. 1. Částečné náhradní mateřství	23
2. 4. 2. Úplné náhradní mateřství	24
2. 4. 3. Altruistické a komerční náhradní mateřství	25
3. Morální problémy související s náhradním mateřstvím	26
3. 1. Pohled církve na náhradní mateřství	26
3. 2. Problematika homosexuálních párů	27
3. 3. Psychologické aspekty náhradního mateřství	29
4. Právní problémy související s náhradním mateřstvím	32
4. 1. Zásada „Mater semper certa est, sed pater incertus“	32
4. 2. Riziko nepředání či nepřevzetí narozeného dítěte	34
4. 3. Platby za náhradní mateřství	36
4. 4. Osvojení dítěte objednatelským párem	38

4. 5. Právo rodičů mít dítě a práva dítěte.....	39
Závěr	41
Bibliografie	43
Monografie	43
Odborné články	43
Internetové zdroje	45
Právní předpisy, mezinárodní smlouvy a ostatní předpisy	46
Abstrakt	47
Klíčová slova	48
Abstract	49
Keywords	50

Seznam použitých zkratek

ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZRegP	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala institut náhradního mateřství, jelikož se v současné době jedná o velmi aktuální a významné téma. S neplodností se v dnešní době setkáváme stále častěji, a proto je přirozené, že se hodně párů rozhodne k asistované reprodukci. Jednou z metod asistované reprodukce je náhradní mateřství, které je neobvyklé z toho důvodu, že umožňuje mít vlastní dítě ženám, které z různých příčin, ať už vrozených či získaných, nemohou donosit a porodit své dítě. Do reprodukčního procesu je tak nutné zapojit další ženu, která je ochotná a hlavně schopná dítě donosit, porodit a následně předat neplodnému páru.

V oblasti zdravotnictví se v posledních letech čím dál více projevuje preference práva na sebeurčení. Každý jedinec má právo rozhodovat nejen o svém životě a zdraví, ale také o svém případném rodičovství.¹ Zplazení dítěte patří k neodmyslitelným biologickým instinktům lidské rasy, ale nejedná se o základní potřebu. Existuje proto mnoho párů, které se dobrovolně rozhodnou prožít život bez dítěte, ovšem kdyby se tak rozhodli všichni, lidská rasa by nepřežila.²

Obava ze zániku lidské rasy je důvodem, proč lidstvo zná různé podoby náhradního mateřství již od starověku. Nejednalo se ovšem o náhradní mateřství, které by bylo uskutečněné za pomoci umělého oplodnění. Šlo však o případy, kdy se cizí žena nechala oplodnit mužem, a po porodu předala dítě jemu a jeho partnerce. Tato praktika byla proto mnoho let využívána ve vyšších společenských vrstvách pro zachování rodu. Zmínku o takovém případě můžeme nalézt již v knize Genesis, což je První kniha Mojžíšova, kde je popsán proslulý případ Abrahama a Sáry. Jejich děti, Izmael, Jákob i Ráchel, ve skutečnosti Abraham zplodil kvůli neplodnosti Sáry s jejich služkami.³

S velkými pokroky v oblasti medicíny se objevují nové možnosti, jak zajistit zachování lidské rasy, a to pomocí asistované reprodukce. V oblasti asistované reprodukce je velmi významný rok 1978, jelikož se ve Velké Británii narodilo první dítě za pomoci umělého oplodnění ve zkumavce. V České republice se první dítě asistované reprodukce narodilo v Brně v roce 1982.⁴ Rychlý vývoj reprodukční medicíny přinesl naprosto nové problémy, které doposud nebyly řešeny, a tento stav bylo nutné změnit.

---

¹ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 119.

² FRYŠTENSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 14.

³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 6.

⁴ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

S myšlenkou právně upravit náhradní mateřství přišel jako první právník Noel Keane, který ve Spojených státech amerických již v roce 1976 sjednal a vypracoval první formální dohodu mezi náhradní matkou a neplodným manželským párem.⁵ Avšak jeho pokus o zavedení náhradního mateřství se mohl stát skutečností až ve chvíli, kdy začal spolupracovat s lékařem Warrenem J. Rinholdem z Dearbornu v Michiganu, který souhlasil s prováděním takového způsobu asistované reprodukce. Přestože jejich činnost v oblasti umělého oplodnění byla tiskem i politiky velmi kritizována, nakonec se jim podařilo prosadit zákon, který umožňuje v některých státech USA využít metody náhradního mateřství.⁶

Velký zájem veřejnosti způsobil až případ „Baby M“, který se odehrál ve Spojených státech amerických v roce 1986 a přímo souvisí s náhradním mateřstvím. Tehdy se na základě surogační smlouvy nechala náhradní a současně biologická matka oplodnit spermatem muže z objednatelského páru. Po porodu odmítla dítě odevzdat, ale soud jej svěřil do péče biologického otce a jeho ženy.⁷ Tento případ ukázal, že i náhradní mateřství má svou temnou stránku a pojí se s ním mnoho problémů.

Náhradní mateřství stále vzbuzuje u veřejnosti, ale také u odborníků značné emoce a je předmětem rozsáhlých diskuzí. Vzhledem k tomu, že se jedná o kontroverzní téma, kde se do konfliktu dostává medicína, právo i etika, je nezbytný interdisciplinární přístup k řešení těchto otázek. Právě proto jsem se rozhodla prostřednictvím své diplomové práce institut náhradního mateřství blíže poznat a zároveň upozornit na problémy, které ho provází.

Jelikož v současné době není v České republice náhradní mateřství právně ošetřené a žádnou větší změnu nepřinesl ani zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „ObčZ“), neboť v něm najdeme jen jednu zmínku o náhradním mateřství v souvislosti s osvojením mezi příbuznými⁸, pokusím se k tomuto institutu zaujmout své stanovisko, a pomocí úvah de lege ferenda navrhnout, jak problémy spojené s náhradním mateřstvím řešit na území České republiky.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol, úvodu a závěru. V první kapitole se budu zabývat prameny náhradního mateřství. V úvodu kapitoly nastíním vývoj právní úpravy na našem území. Dále se budu věnovat současnému stavu právní úpravy institutu náhradního

---

⁵ VAN GELDER, LAWRENCE. *Noel Keane, 58, Lawyer in Surrogate Mother Cases, Is Dead* [online]. Nytimes.com, 28. ledna 1997 [citováno dne 17. března 2015]. Dostupné na <<http://www.nytimes.com/1997/01/28/nyregion/noel-keane-58-lawyer-in-surrogate-mother-cases-is-dead.html>>.

⁶ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

⁷ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

⁸ srov. § 804 ObčZ: Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.

mateřství a jeho nedostatečnosti. V této kapitole také stručně nastíním zásadu „*Mater semper certa est, sed pater incertus*“, která se do našeho právního řádu prolíná a kterou podrobněji rozeberu v kapitole zabývající se právními problémy. V závěru kapitoly zmíním zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSZS“) a také pohled mezinárodních organizací na asistovanou reprodukci, zejména na náhradní mateřství.

Ve druhé kapitole je nezbytné objasnit a definovat samotný pojem náhradního mateřství. Následně v této kapitole charakterizují další jednotlivé pojmy související s náhradním mateřstvím. Jedná se především o náhradní matku, objednatelský pár a různé formy náhradního mateřství.

Třetí kapitola pojednává o morálních problémech, které s náhradním mateřstvím souvisí. Většina morálních problémů vychází na povrch v souvislosti s náboženstvím, a proto v této kapitole zmíním pohled církve na asistovanou reprodukci. Dále se budu v této kapitole zabývat problematikou homosexuálních párů a jejich možností počít skrze náhradní mateřství dítě. V závěru kapitoly vymezím psychologické aspekty náhradního mateřství, zejména samotný smysl tohoto institutu a vazbu, která mezi náhradní matkou a dítětem vzniká v průběhu těhotenství.

V poslední, čtvrté kapitole, stanovím a podrobně rozeberu vybrané právní problémy, které jsem v souvislosti s náhradním mateřstvím našla. Jelikož právních problémů lze nalézt skutečně mnoho, ve své práci jsem si zvolila problémů pět, které jsou dle mého názoru nejzávažnější. V úvodu čtvrté kapitoly se budu zabývat právní zásadou „*Mater semper certa est, sed pater incertus*“, která se do českého právního řádu prolíná v ustanovení § 775 ObčZ. Za další velmi významný problém považuji situace, kdy náhradní matka odmítne odevzdat narozené dítě objednatelskému páru nebo naopak tento objednatelský pár odmítne dítě převzít. V této souvislosti podrobněji popíšu případ ze Spojených států amerických, a to výše zmíněný případ „Baby M“.

Dále se v této kapitole budu zabývat ekonomickou stránkou celého procesu náhradního mateřství. Zaměřím se na to, zda by náhradní matce měla být poskytována platba za to, že dítě odnese a porodí. V závěru čtvrté kapitoly se budu věnovat osvojení, tedy jedinému legálnímu způsobu, jakým se objednatelský pár může stát rodiči narozeného dítěte. Za nezbytné považuji zmínit také právo rodičů na dítě a zároveň i práva narozeného dítěte, zejména jeho právo na informovanost. Vzhledem ke skutečnosti, že náhradní mateřství je v některých státech přímo povoleno a právně upraveno, budu se v této kapitole věnovat také

tomu, jak se k těmto právním problémům staví tyto právní řády. Na základě toho navrhu možná řešení, která by byla se zřetelem na náš právní řád možná.

Během zpracování své diplomové práce budu pracovat s metodami vědecké práce, a to zejména s metodou logickou, analytickou, syntetickou a srovnávací. Pomocí metody logické oddělím relevantní pojmy, které se vztahují k mé práci od těch nepodstatných. Analytickou metodu využiji zejména při rozboru jednotlivých prvků ustanovení vztahujících se k problematice náhradního mateřství, tedy při rozboru článků, zákonů a soudních rozhodnutí. Analytickou metodu uplatním společně s metodou jí opačnou, tedy metodou syntetickou, kterou následně použiji ke spojení a sjednocení myšlenek, na základě kterých se pokusím z uvedených zdrojů vyvodit relevantní závěry. Jelikož ve své práci budu čerpat i ze zahraničních zdrojů, další využitou metodou bude metoda srovnávací, neboli komparativní. Srovnání se zahraničními úpravami by mělo vést k inspiraci, jak nejvhodněji upravit institut náhradního mateřství na našem území.

Vzhledem k tomu, že na téma náhradního mateřství doposud nebylo publikováno mnoho monografií, budu ve své diplomové práci vycházet především z odborných článků, zákonů a komentářů. Z článků se bude jednat zejména o dva články od autorky Mgr. Ivany Staré, Ph.D., a to „*Právní a etická otázka pronájmu dělohy*“ a „*Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.)*“. Další cenné poznatky mi přinesly články „*Institut matky hostitelky*“ od Mgr. Kateřiny Smolíkové a „*Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství*“ od Mgr. Mariany Kalvach. Z monografií je nutné zmínit především komentář „*Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975)*“ od prof. JUDr. Milany Hrušákové, Csc., doc. JUDr. Zdeňky Králíčkové, Ph.D., JUDr. Lenky Westphalové, Ph.D. a kolektivu.

V případech komparace, kdy bylo nutné použít zahraniční literaturu, jsem ve většině případů vycházela z internetových zdrojů. Ovšem za zmínku stojí monografie „*Clinical Progress in Obstetrics and Gynecology*“ od autorů Duru Shah a Sudeshna Ray.

Smyslem mé diplomové práce je analyzovat institut náhradního mateřství jak z právního, tak z morálního hlediska. Pochopení samotného smyslu tohoto institutu je důležité pro zodpovězení otázky, zda je v naší společnosti náhradní mateřství z morálního hlediska přípustné. Ovšem hlavním cílem této práce je upozornit na právní problémy, které náhradní mateřství provází, a tím i odpovědět na otázku, zda problematika náhradního mateřství vyžaduje samostatnou právní úpravu ve formě zákona, nebo postačí pouhá modifikace původního stavu pomocí dílčích novel občanského zákoníku a zákona o specifických zdravotních službách.

Jak již bylo uvedeno výše, do českého právního řádu se v § 775 ObčZ prolíná římská zásada „*Mater semper certa est, sed pater incertus*“ tím, že „*Matkou dítěte je žena, která je porodila*“. Poslední otázkou tedy je, zda by tato zásada měla opravdu platit vždy nebo je nutné vzhledem k pokroku lékařské vědy reagovat, a tuto zásadu v dnešní moderní době již neuplatňovat.

1. Prameny náhradního mateřství

1. 1. Vývoj právní úpravy

Jak již bylo zmíněno v úvodu, různé podoby náhradního mateřství jsou známé už od starověku a zmínku o nich můžeme nalézt již v knize Genesis.⁹ Vzhledem k tomu, že neplodnost žen i mužů stále stoupá, léčba neplodnosti se tak stala součástí jednoho z nejrychleji se vyvíjejících lékařských oborů, a to reprodukční medicíny.¹⁰ Jednou z možností léčby neplodnosti je i metoda náhradního mateřství, která se řadí mezi metody asistované reprodukce.

České právo náhradní mateřství v současné době výslovně neupravuje, ale to neznamená, že se neprovádí.¹¹ V této souvislosti je potřeba zmínit článek 2 odst. 4 Ústavy, který stanovuje že: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že náhradní mateřství je i přes veškeré problematické aspekty na našem území povoleno.

Dlouhou dobu nebylo pochyb o tom, kdo je matkou narozeného dítěte a proto zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZOR“) upravoval pouze způsob určení otcovství. Ovšem s rozvojem asistované reprodukce se začaly objevovat pochybnosti i na straně matky, proto bylo nutné právně upravit způsob určení mateřství.¹² Na základě toho byl v roce 1998 zákonem č. 91/1998 Sb., tzv. velkou novelou zákona o rodině vložen § 50a ZOR, který stanovil, že: „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“

Tuto právní úpravu určování mateřství lze charakterizovat jako úpravu tradiční, jejíž základ byl vybudován na podstatě filozofie Obecného zákoníku občanského¹³ z roku 1811. Jedná se o přirozenoprávní kodifikaci, která v oblasti určování mateřství stanovila myšlenku jedné matky a jednoho otce dítěte, jelikož plně odpovídá přírodním zákonům. Proto je tato myšlenka zákonodárcem uznávaná dodnes.¹⁴

---

⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 6.

¹⁰ PILKA, Ladislav, PILKA, Radovan. *Bioetické otázky asistované reprodukce*. In OSTRŮ, Alexander, PILKA Ladislav, LEŠNÍK, František (ed). *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009, s. 14.

¹¹ Náhradní mateřství v České republice oficiálně provádí jediná klinika, a to Klinika reprodukční medicíny a gynekologie ve Zlíně.

¹² HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 9, s. 535.

¹³ Císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811, který nabyl účinnosti od 1. ledna 1812.

¹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 507.

I v případě náhradního mateřství, kdy dojde k oplodnění metodou in vitro fertilizace s následnou implantací embrya do dělohy náhradní matky, se stane tato žena jedinou matkou dítěte i přesto, že biologickou matkou je žena z objednatelského páru, která oocyt poskytla. Vzhledem k tomu, že se jedná o ustanovení kogentního charakteru, nelze se od něj odchýlit žádnou dohodou mezi náhradní matkou a objednatelským párem.¹⁵ Jedná se tedy o ustanovení, které stanovuje jedinou domněnku určení mateřství. Zákonodárce nezohledňuje genetickou vazbu mezi dítětem a matkou, nýbrž jen samotný akt porodu.

Takovou situaci bylo nutné řešit a proto se v roce 2009 na základě iniciativy tehdejší ministryně spravedlnosti a ministryně zdravotnictví uskutečnilo setkání u kulatého stolu, které se věnovalo problematice institutu náhradního mateřství. Tohoto celodenního jednání se spolu s odbornou veřejností zúčastnili odborníci z řad lékařů, psychologů, lékařských etiků, advokátů a soudců. Cílem sezení bylo započít diskuzi ve společnosti na téma náhradního mateřství, jelikož na tuto problematiku zazněly mezi odborníky jak kladné názory, tak i ty radikálně zamítavé.¹⁶

1. 2. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Nový občanský zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014, ponechal způsob určení mateřství ve stejném znění jako výše zmíněný zákon o rodině. V § 775 ObčZ se shodně uvádí, že: „*Matkou dítěte je žena, která je porodila*“. Stejně tak je ustanovení § 775 ObčZ kogentního charakteru a jedinou možností, jak dítě může přejít do své biologické rodiny je v České republice osvojení.¹⁷ Tato kogentní norma je vyjádřena jako norma, od které se nelze odchýlit nejen jednostranně, což je například vzdání se dítěte nebo jeho opuštění, ale ani smluvně, ať už by se jednalo o ujednání úplatné či bezúplatné. Jakékoliv případné surogační smlouvy nemohou být právně vynutitelné.¹⁸

Ovšem zásadní změnu nalezneme právě u osvojení, když ObčZ v § 804 stanovil, že: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství*.“ Osvojení mezi příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci je jednoznačně zakázáno ovšem s výjimkou případu, kdy pomoc neplodnému páru nabídne příbuzná, nejčastěji matka nebo sestra neplodné ženy, a dítě odnosi a porodí.

---

¹⁵ RADVANOVÁ, Senta. Kdo jsou rodiče dítěte – jen zdánlivě jednoduchá otázka. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 5, s. 11.

¹⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 6.

¹⁷ FRINTOVÁ, Dita. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 282.

¹⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 508.

V takovém případě se dítě narodí pomocí tzv. altruistického náhradního mateřství. Jedná se tak o první zákonnou zmínku o náhradním mateřství, kterou v českém právním řádu nalezneme.¹⁹

Jedná se však o velmi důležitou zmínku o náhradním mateřství, jelikož absence této možnosti působila v centrech asistované reprodukce značné problémy. ZOR totiž zákaz osvojení mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci neupravoval, avšak tento zákaz se dovozoval z toho důvodu, aby nedocházelo k nahrazování již existujících rodinných vztahů vztahy novými.

Jako příklad lze uvést případ z roku 1998, který byl velmi diskutován v tisku, právnických časopisech, u etických komisí a v centrech asistované reprodukce. Jedná se o případ mladé ženy, která byla přijata v brněnském centru asistované reprodukce k implantaci embryí do dělohy metodou in vitro fertilizace. Teprve v době, kdy byla embrya připravena k transferu, se zjistilo, že žena má nedostatečně vyvinutou dělohu. K donošení embryí se nabídla matka mladé ženy, které v té době bylo čtyřicet čtyři let. Jelikož se jednalo o dobrovolné rozhodnutí a přání obou žen, lékaři byli rozhodnutí, že přenos embryí do dělohy náhradní matky umožní. Před samotným výkonem ale lékaři podstoupili diskuzi s právníky, kde byli upozorněni na právní úpravu. Podle zákona by matkou dítěte byla žena, která jej porodila, tedy jeho genetická babička. Ani následné řešení situace pomocí osvojení nebylo možné, jelikož osvojení mezi příbuznými bylo zakázáno, a to i v případě náhradního mateřství. Lékaři se tak rozhodli provedení přenosu embryí z výše uvedených důvodů v tomto případě odmítnout.²⁰

I když se může zdát, že se v § 804 ObčZ jedná z hlediska rozsáhlosti o malou změnu, je nutné si uvědomit, že ObčZ v tomto směru přinesl významný pokrok a průlom v institutu náhradního mateřství, jelikož ve své podstatě umožňuje provádění altruistického náhradního mateřství. V případě, kdy dítě odnese a porodí matka biologické matky dítěte, dle zákona je považována za jeho matku, i když geneticky je jeho babičkou. Genetická matka dítěte by tak po právní stránce byla považována za sestru svého dítěte. Povolení takového osvojení je důležité, jelikož je umožněno, aby se tato genetická matka stala u svého dítěte i matkou právní.

---

¹⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012 s. 277.

²⁰ ZAMYKALOVÁ, Lenka. *Kdo smí participovat na asistované reprodukci?* [online]. Biograf, 2003, č. 31 [citováno dne 29. května 2015]. Dostupné na <<http://www.biograf.org/clanek.php?id=3>>.

1. 3. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Dne 1. 4. 2012 nabyl účinnosti dlouho očekávaný zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, který spolu se zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách a dalšími zákonnými a podzákonnými předpisy tvořili tzv. velkou reformu zdravotnictví. Asistovanou reprodukci, za jejíž součást se považuje i náhradní mateřství, dříve upravoval zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Právě v rámci výše zmíněné reformy zdravotnictví byl tento zastaralý a mnohokrát novelizovaný zákon nahrazen.

V současné době úpravu asistované reprodukce nalezneme v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, který upravuje základní pojmy, které s asistovanou reprodukcí souvisí. Jedná se především o samotnou definici pojmu asistované reprodukce, specifikaci neplodného páru a anonymního dárce. Dále ZSZS upravuje podmínky pro realizaci asistované reprodukce včetně příslušných informovaných souhlasů a vzájemnou anonymitu dárce, neplodného páru a počatého dítěte.²¹

V ustanovení § 3 odst. 1 ZSZS nalezneme výše zmíněnou zákonnou definici asistované reprodukce, tedy že: *„Asistovanou reprodukcí se rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy*

a) *ze zdravotních důvodů při léčbě její neplodnosti nebo neplodnosti muže, jestliže*

- 1. je málo pravděpodobné nebo zcela vyloučené, aby žena otěhotněla přirozeným způsobem nebo aby donosila životaschopný plod, a*
- 2. jiné způsoby léčby její neplodnosti nebo neplodnosti muže nevedly nebo s vysokou mírou pravděpodobnosti nepovedou k jejímu otěhotnění, nebo*

b) *pokud jde o potřebu časného genetického vyšetření lidského embrya, je-li zdraví budoucího dítěte ohroženo z důvodu prokazatelného rizika přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad, jejichž nositelem je tato žena nebo muž.“*

Za důležité považuju podrobněji zmínit anonymitu dárců zárodečných buněk, která je upravena v § 10 odst. 1 ZSZS takto: *„Poskytovatel, který je oprávněn provádět metody a postupy asistované reprodukce, je povinen zajistit zachování vzájemné anonymity anonymního dárce a neplodného páru a anonymity anonymního dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce.“*

---

²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 510.

Dne 12. 12. 2014 předložilo společně šest poslanců návrh novely ZSZS, která má fakticky prolomit anonymitu dárců tak, že poskytovatel umělého oplodnění bude povinen na výzvu matričního úřadu sdělit veškeré údaje o dárci zárodečných buněk včetně místa jeho trvalého bydliště. Dítě, které by se pomocí asistované reprodukce narodilo, by tak v dospělosti mělo právo získat všechny údaje o dárci. Odborníci v oboru asistované reprodukce před tímto návrhem varují, jelikož prolomení anonymity dárců by ve výsledku znamenalo velký pokles osob, které by byly ochotné své zárodečné buňky poskytnout.²²

Já osobně se přikláním k odborníkům, kteří prolomení anonymity dárců zavrhnou, jelikož si nemyslím, že by takové prolomení vedlo k přínosu jakékoliv z osob, které se daného procesu účastní. Dárce zárodečných buněk, ať už tak činí z dobré vůle nebo kvůli obdržené náhradě účelně vynaložených nákladů, by neměl být znevýhodněn takovým způsobem, že si ho „jeho dítě“ může za několik let najít a považovat ho za svého biologického rodiče. Nemyslím si, že by takový postup byl vhodný i vzhledem k rodičům daného dítěte, kteří kvůli touze po dítěti podstoupili náročný proces umělého oplodnění, o dítě se následně starali a vychovali jej.

1. 4. Mezinárodní organizace

Asistovanou reprodukcí a náhradním mateřstvím se zabývají také mezinárodní organizace a odborníci z různých souvisejících oborů. V České republice existuje Česká gynekologická a porodnická společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, a z jejího členství v následujících organizacích vyplývají pro Českou republiku závazky ohledně dodržování doporučení k řešení etických problémů. Mezi nejdůležitější dokumenty klinické praxe patří Etický kodex České lékařské komory a Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (dále jen „Úmluva o lidských právech a biomedicině“) a její Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí.²³

Mezivládní Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) přijala dvě deklarace, které se týkají biomedicíny, a to Všeobecnou deklaraci o lidském genomu a lidských právech a Mezinárodní deklaraci o lidských genetických datech. Svá

---

²² KOPECKÝ, Josef. *Dárci si nepřejí, aby jednou někdo přišel a řekl: Já jsem tvoje dítě* [online]. iDNES.cz, 19. února 2015 [citováno dne 16. května 2015]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/darci-si-nepreji-aby-jednou-nekdo-prisel-a-rekl-ja-jsem-tvoje-dite-pxm-/domaci.aspx?c=A150219_114934_domaci_kop>.

²³ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 22 - 23.

stanoviska k aktuálním otázkám, a tedy i etickým problémům asistované reprodukce, vydává Organizace spojených národů prostřednictvím Světové zdravotnické organizace (WHO).²⁴

Rada Evropy přijala tři důležité dokumenty, které se přímo zabývají asistovanou reprodukcí. Dvě z nich podepsala a ratifikovala i Česká republika, takže od roku 2001 jsou součástí českého právního řádu. Jedná se o výše zmíněnou Úmluvu o lidských právech a biomedicíně a její Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí.²⁵

Velmi významná je také Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví (FIGO), která sdružuje gynekology a porodníky z celého světa. Hlavním cílem FIGO je zvyšování úrovně poskytované péče a zajištění tělesné pohody i psychické vyrovnanosti u žen. Z těchto důvodů vydává FIGO pravidelně stanoviska a doporučení, která se týkají aktuálních témat z oblasti lidské reprodukce.²⁶

FIGO k problému náhradního mateřství uveřejnilo několik doporučení. Za nejdůležitější doporučení je nutné považovat to, že náhradní mateřství by se mělo jako metoda asistované reprodukce používat pouze pro léčbu neplodnosti. Požadavek objednatelského páru na náhradní mateřství pouze ze zjištěných důvodů tak nelze akceptovat. FIGO považuje za přijatelné pouze úplné náhradní mateřství z toho důvodu, aby se předešlo možnému psychologickému vztahu náhradní matky k dítěti. Dále vzhledem k rizikům, které mohou náhradní matce i budoucím dětem vzniknout, je nezbytné vynaložit veškeré úsilí ke snížení možnosti vícečetného těhotenství.²⁷

Ve všech případech je nutno respektovat veškerá rozhodnutí náhradní matky, byť by byla v rozporu se zájmem objednatelského páru. Kvůli možnému zneužívání žen z chudých zemí by se mělo provádět pouze altruistické náhradní mateřství. Náhradní matce a objednatelskému páru musí být umožněno využít úplných poradenských služeb, včetně nezávislé právní poradny, kde jim budou vysvětlena všechna možná rizika i výhody této metody asistované reprodukce. Náhradní mateřství by následně mělo být schváleno etickým výborem a prováděno pouze pod lékařským dohledem.²⁸

---

²⁴ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 18 - 19.

²⁵ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 19.

²⁶ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 19.

²⁷ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 145.

²⁸ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 145.

Odborné společnosti z celého světa, které se zabývají plodností, jsou sdruženy do Mezinárodní federace společností zabývajících se plodností (IFFS). Jejím hlavním cílem je podpora výzkumu a rozšiřování znalostí ohledně asistované reprodukce a plodnosti. Dále se ovšem věnuje i sběru dat a řešení etických dilemat, ke kterým následně vydává souhlasná stanoviska a doporučení.²⁹

V roce 1985 byla v Evropě založena Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii (ESHRE). Momentálně tato společnost sdružuje přes 4500 odborníků, jejichž cílem je podpora pozornosti a pochopení asistované reprodukce u pacientů a veřejnosti pomocí vytváření souboru etických pravidel z praxe reprodukční medicíny.³⁰

---

²⁹ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 19 - 20.

³⁰ DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 20.

2. Pojmy náhradního mateřství

Vzhledem k tomu, že náhradní mateřství je velice komplikovaný institut a zahrnuje v sobě řadu problémů, je nutné si vymezit základní pojmy, které s tímto institutem blízce souvisí.

2. 1. Metody asistované reprodukce

Náhradní mateřství se řadí mezi metody asistované reprodukce, jelikož by bez samotného umělého oplodnění nemohlo být vůbec provedeno. Proto považuji za vhodné alespoň okrajově zmínit způsob a metody, jakými se asistovaná reprodukce provádí.

V České republice se metody asistované reprodukce využívají již 30 let a tímto způsobem se u nás ročně narodí přes tři tisíce dětí. Mezi velmi často používanou metodu se řadí metoda in vitro fertilizace neboli IVF, při které dochází ke spojení ženských a mužských zárodečných buněk v umělém prostředí, tedy ve zkumavce. Před samotným odběrem ženských zárodečných buněk je nutné připravit vaječníky pomocí stimulačních hormonů z toho důvodu, aby se získal co největší počet oocytů. V případě úspěšného oplodnění jsou embrya kultivována a následně přenesena do dělohy ženy. Vzhledem k riziku vzniku mnohočetného těhotenství je doporučeno přenést do dělohy maximálně dvě embrya. Zbytek embryí se šetrným způsobem zamrazí pro následné použití v případě, že by předchozí pokus o umělé oplodnění byl neúspěšný. Zamrazení embryí probíhá ve speciálních kontejnerech v tekutém dusíku při teplotě - 196 °C.³¹ Prvním narozeným dítětem pomocí in vitro fertilizace byla v roce 1978 Louise Brown, která se narodila ve Velké Británii.³²

Další možnou metodou asistované reprodukce je intrauterinní inseminace neboli IUI, která spočívá v zavedení mužských zárodečných buněk do dutiny děložní. Inseminace se provádí v den předpokládané ovulace, ovšem úspěšnost této techniky v jednom cyklu je velmi malá, a to pouhých 10 až 15 %.³³ Před samotným zákrokem inseminace je nutné provést proces, při kterém se spermie zbaví bakterií a seminální plazmy.³⁴

Ovšem pro svou úspěšnost je nejčastěji využívanou metodou intracytoplasmatická injekce neboli ICSI, která je založena na zavedení jedné spermie do zralého vajíčka. Pomocí

---

³¹ *Metody asistované reprodukce*. [online]. Ženská-neplodnost.cz, [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.zenska-neplodnost.cz/asistovana-reprodukce>>.

³² FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 4, str. 134.

³³ *Metody asistované reprodukce*. [online]. Ženská-neplodnost.cz, [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.zenska-neplodnost.cz/asistovana-reprodukce>>.

³⁴ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 13.

speciální tenké jehly se poruší stěna zralého odebraného oocytu a vsune se do něj jedna vybraná spermie. V případě úspěšného oplodnění je následný postup stejný jako u metody in vitro fertilizace, tedy kultivace embrya a jeho následný přenos do dělohy ženy. Tato metoda má výhodu v tom, že k oplození postačí jen jedna spermie, takže je vhodná při poruchách mužské plodnosti. Za další výhodu je nutné považovat minimalizaci rizika vzniku mnohočetného těhotenství.³⁵

2. 2. Definice náhradního mateřství

Náhradní mateřství je pojem velmi složitý, ale i přesto v české právní úpravě nenalezneme jeho zákonnou definici. Avšak vysvětlení tohoto pojmu lze nalézt v komentářích, odborných člancích, učebnicích či časopisech.

Jednu z nejdůležitějších definic uvedl již v osmdesátých letech český autor Jiří Haderka. Podle něj *„jde o situaci, kdy buď za úplatu, nebo snad i bezúplatně je zjednána žena (jejíž osobní stav není rozhodný) a to za tím účelem, aby se dala uměle inseminovat (zpravidla semenem muže z objednatelského páru manželů) nebo aby si dala implantovat embryo, obstarané objednatelským párem, dítě odnosiť a po porodu odevzdala objednatelům (recipientům)“*.³⁶

Náhradní mateřství se v centrech asistované reprodukce uplatňuje jako lékařská metoda v případech, kdy děloha ženy z vrozených nebo získaných důvodů není schopna přijmout oplodněné vajíčko a zabezpečit mu zdárný prenatální vývoj.³⁷ Jedná se tedy o metodu, kdy jiná žena, náhradní matka, souhlasí s umělým oplodněním s úmyslem donosit a porodit dítě pro objednatelský pár. Pro některé páry náhradní mateřství představuje jedinou šanci, jak se stát rodiči geneticky příbuzného dítěte.³⁸

Hrušáková uvádí, že náhradní mateřství je eticky a právně složitá situace, *„kdy je uzavřena smlouva mezi objednatelským manželským párem a ženou, které je implantováno embryo, jež donosí a porodí“*.³⁹ Žena, která poskytne svojí dělohu a dítě porodí, má ovšem ze

---

³⁵ *Metody asistované reprodukce*. [online]. Ženská-neplodnost.cz, [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.zenska-neplodnost.cz/asistovana-reprodukce>>.

³⁶ HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10, s. 917.

³⁷ HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes*, 2014, roč. 20, č. 7 - 8, s. 13.

³⁸ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 190.

zákonu postavení matky. Existuje tak jediná možnost, jak dítě legálně získat a tou je přijetí dítěte za vlastní, tedy osvojení.^{40 41}

Vzhledem ke složitosti celého institutu náhradního mateřství je velmi těžké tento pojem přesně a jednotně definovat. I přes tuto skutečnost se přikláním k výkladu, který uvádí Hrušáková a z právního hlediska se jedná o výklad nejpřesnější. V současné době vzhledem k absentující zákonné úpravě lze náhradní mateřství chápat jako smlouvu, kterou mezi sebou uzavřou dvě strany. Na jedné straně jde o pár, který touží po dítěti, tedy objednatelský pár, a na straně druhé žena, která je ochotná tomuto páru za úplatu nebo bezúplatně donosit a porodit dítě.

2. 3. Osoba náhradní matky a objednatelský pár

V poslední době se nejen v České republice objevuje stále více párů, které nemohou počít dítě. Pro některé z nich je náhradní mateřství jedinou možností, jak mít úplně nebo alespoň z části geneticky příbuzného potomka. K tomu potřebují najít ženu, náhradní matku, která je ochotná jim dítě, i přes veškeré možné komplikace, odnosit a porodit.

Tyto ženy můžeme rozdělit do dvou skupin, přičemž první z nich tvoří ženy, které si dítě přejí, ale nemohou ho mít a žijí tak v bezdětném manželství. Zaslouhou lékařské vědy se tyto ženy nemusí spoléhat pouze na osvojení, ale mohou mít i své vlastní dítě. Do druhé skupiny patří naopak ženy, jejichž úmyslem je poskytnutím dělohy vydělat slušný obnos peněz.⁴² Najdou se však i takové ženy, které jako svůj jediný záměr uvádějí touhu pomoci těm, kteří dítě mít nemohou a dát dar života.⁴³

2. 3. 1. Náhradní matka

V případě náhradní matky se jedná o ženu, která odnese plod a porodí dítě pro jiné osoby. Tato žena po porodu narozené dítě odevzdá objednatelskému páru.⁴⁴ V některých zemích je potřeba, aby náhradní matka předem souhlasila s tím, že dítě po porodu poskytne k adopci, neboli k osvojení.⁴⁵ V České republice ovšem tento postup není možný, jelikož by

---

⁴⁰ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

⁴¹ § 795 ObčZ: Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy.

⁴² ATTL, Karel. Institut náhradní matky – ano, či ne? *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2009, roč. 5, č. 2, s. 185.

⁴³ HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, 2014, roč. 20, č. 7 - 8, s. 14.

⁴⁴ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

⁴⁵ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 144.

se k souhlasu k osvojení, který byl dán předem, nepřihlíželo. Matka, tedy žena, která dítě porodila, může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte.⁴⁶

Proces náhradního mateřství, i když v současné době není v České republice upraven, vyžaduje u náhradní matky podrobné psychologické vyšetření.⁴⁷ Jedná se tak o prevenci vzniku případných psychotraumat, které by se u náhradní matky mohly projevit po porodu nebo až v souvislosti s odevzdáním dítěte do péče objednatelskému páru.⁴⁸ Dalším předpokladem je, že náhradní matka musí prokázat svůj dobrý zdravotní stav, který nevyklučuje těhotenství. Musí také uvést, že si není vědoma jakýchkoliv rizik a nelze tak předem předpokládat, že by v průběhu těhotenství nebo porodu vznikly komplikace, které mohly být předem předvídatelné.⁴⁹ Ovšem v tomto případě už se dostáváme k morálním a právním problémům, které se budou řešit v následujících kapitolách této práce.

Dále existují názory, že náhradní matka by ideálně měla být svobodnou ženou, a v případě, že by byla vdaná, je nutný souhlas jejího manžela. Za vhodné se přinejmenším považuje stanovit nejvyšší možný věk, kdy se žena může stát náhradní matkou, ideálně však pevnou věkovou hranici. I přes veškerý pokrok v medicíně, těhotenství v pozdějším věku sebou stále nese určitá rizika, jak pro matku, tak pro dítě.⁵⁰

2. 3. 2. Objednatelský pár

Z medicínského hlediska je neplodnost považována za nemoc, což stanovila Světová zdravotnická organizace již v roce 1977. Léčba neplodnosti se stala součástí jednoho z nejprogresivnějších lékařských oborů, a to reprodukční medicíny. Neplodné páry by se měly dostatečně zajímat o své reprodukční zdraví a těmto párům by měla být zajištěna všestranná dostupná léčba.⁵¹ Podle statistik, které byly v České republice provedeny, má potíže s početím

---

⁴⁶ § 813 odst. 1 ObčZ: Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před uplynutím této doby, nejdříve však po narození dítěte.

§ 813 odst. 2 ObčZ: Byl-li souhlas otce nebo matky dán dříve, nepřihlíží se k němu.

⁴⁷ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 17.

⁴⁸ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 120.

⁴⁹ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 120.

⁵⁰ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

⁵¹ PILKA, Ladislav, PILKA, Radovan. *Bioetické otázky asistované reprodukce*. In OSTRÓ, Alexander, PILKA Ladislav, LEŠNÍK, František (ed). *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009, s. 14.

dítěte každý šestý pár. V současné době je ve vyspělých zemích zhruba 10 až 15 % párů, které nemohou počít dítě a jsou tak nedobrovolně bezdětní.⁵²

Můžeme říci, že o neplodný pár se jedná v případě, kdy k otěhotnění nedojde ani po jednom roce pravidelného nechráněného pohlavního styku, nicméně některé definice uvádějí dobu až dvou let.⁵³ Přičemž o pravidelný pohlavní styk se jedná v případě, že je jeho frekvence dvakrát až třikrát týdně.⁵⁴

O jakoukoliv formu umělého oplodnění může žádat muž a žena, kteří spolu tvoří neplodný pár, bez ohledu na to, zda jsou manželé či nikoliv. Dokonce je nerozhodné, zda mezi žadateli je jakýkoliv vztah obdobný manželství. Může jít tedy o muže a ženu, kteří se vůbec neznají, a nikdo není oprávněn pátrat po tom, zda mezi nimi skutečně existuje partnerské soužití.⁵⁵ Naproti tomu existuje mnoho názorů, které uvádí, že pronájem dělohy náhradní matky by měl být povolen jen určitým zájemcům, a to těm, kteří spolu vytvářejí kvalitní rodinné zázemí pro narození dítěte.⁵⁶

Vzhledem k tomu, že i u objednatelského páru nenajdeme jednotnou definici pojmu, můžeme formulovat, že tímto párem se myslí muž a žena, kteří mají v úmyslu spolu počít dítě a nemohou tak učinit přirozenou cestou. V takovém případě si tento objednatelský pár může na pomoc přizvat ženu, náhradní matku, a smluvit si s ní odnošení a porod dítěte.

2. 4. Formy náhradního mateřství

Mezi dvě základní formy náhradního mateřství patří náhradní mateřství částečné a úplné. Dále můžeme rozlišovat náhradní mateřství altruistické a komerční.

2. 4. 1. Částečné náhradní mateřství

V případě neplodnosti ženy z objednatelského páru je nutné použít oocyt dárkyně. Dárkyní oocytu může být náhradní matka, ale také nemusí. Žena, která poskytla svou dělohu k donošení plodu, podstoupí umělé oplodnění, při kterém se nejčastěji použije sperma muže z objednatelského páru. V případě částečného náhradního mateřství se v procesu zplození a

---

⁵² HESOVÁ, Jitka, KROUPOVÁ, Lenka. Asistovaná reprodukce – etická úskalí a názory veřejnosti. *Sestra*, 2008, roč. 18, č. 10, s. 46.

⁵³ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 137.

⁵⁴ FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4, s. 124.

⁵⁵ FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4, s. 124.

⁵⁶ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVORÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 120.

narození dítěte mohou objevit až tři ženy, a to dárkyně vajíčka, náhradní matka a žena objednatelka.⁵⁷

Jak již bylo výše uvedeno, nejčastěji spermie pochází od muže z objednatelského páru. V případě neplodnosti objednatelského páru, a to jak u muže, tak u ženy, nelze vyloučit situace, kdy spermii poskytne dárce spermatu nebo dokonce partner náhradní matky. V tom případě by narozené dítě nebylo s objednatelským párem ani částečně geneticky spřízněno.

V české terminologii asistované reprodukce proto musíme rozlišovat sterilitu, která znamená neplodnost a infertilitu, což znamená pouze neschopnost ženy donosit dítě.⁵⁸ V případě sterility ženy je nejčastěji využívá metoda asistované reprodukce intrauterinní inseminace (IUI), kdy se do dělohy náhradní matky zavedou spermie, ať už od muže z objednatelského páru nebo od dárce.⁵⁹

2. 4. 2. Úplné náhradní mateřství

O úplné náhradní mateřství se jedná v případě, kdy objednatelský pár poskytne svůj genetický materiál, tedy spermie a oocyt. Při mimotělním oplodnění vznikne embryo, které se následně implantuje náhradní matce. V tomto případě náhradní matka dítě pouze odnese a porodí.⁶⁰

Žena i muž z objednatelského páru jsou plodní, ovšem žena nemá dělohu nebo jen není schopná dítě odnosit. V tom případě má objednatelský pár genetickou vazbu na dítě, které náhradní matka porodila.

U úplného náhradního mateřství je třeba využít metodu umělého oplodnění, a to in vitro fertilizaci (IVF) a embryotransfer (ET). Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o odběr oocytu a jeho laboratorní ošetření, kultivaci spolu se spermii, sledování vývoje a následné přenesení vzniklého embrya do dělohy náhradní matky. Jedná se tak o nejdůležitější metodu asistované reprodukce.⁶¹

---

⁵⁷ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

⁵⁸ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 12.

⁵⁹ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 13.

⁶⁰ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 - 8, s. 15.

⁶¹ ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014, s. 13 - 14.

2. 4. 3. Altruistické a komerční náhradní mateřství

O altruistické náhradní mateřství se jedná v případě, kdy náhradní matka nedostává žádnou finanční náhradu za těhotenství a odevzdání dítěte objednatelskému páru. I přesto je obvyklé, ne však nutné, že náklady spojené s těhotenstvím a porodem, jako jsou například léčebné výlohy, strava či mateřské oblečení, hradí ve většině případů právě objednatelský pár.⁶² Tyto náhradní matky jako svůj motiv uvádí jednak radost z těhotenského stavu, pocit naplnění a hlavně pomoc těm, kteří nemohou mít vlastní děti.⁶³ Nejčastěji se jedná o neplacenou pomoc neplodnému páru, kterou poskytuje někdo z příbuzných.

U komerčního náhradního mateřství náhradní matka poskytne svou dělohu za úplatu k tomu, aby dítě pro jiný pár odniosla a porodila. Jelikož se jedná o poměrně vysokou částku, k takovému kroku se většinou mohou rozhodnout jen páry s vyšším příjmem.⁶⁴ Institut náhradního mateřství by neměl být jediným zdrojem obživy náhradní matky a zajišťovat jí tak nadstandardní příjmy.⁶⁵ Existuje však problém, a to komercializace náhradního mateřství a s tím spojený strach z finančního vykořisťování neplodných párů. Tato záležitost je nejčastěji známá z USA a z Indie. Naopak v Izraeli byl tento problém důsledně vyřešen státním dohledem nad surogátní praxí.⁶⁶

Já osobně se přikláním k tomu, že náhradní matce by měla být poskytnuta náhrada nákladů spojených s těhotenstvím a porodem, popřípadě i náhrada za další náklady popsané výše. Nemělo by se ovšem jednat o takové částky, které jsou v případě komerčního náhradního mateřství obvyklé, a to z toho důvodu, že by taková možnost početí byla poskytnuta jen párům s vysokými příjmy. Ostatní páry by i přes svou velkou touhu po dítěti byly znevýhodněné.

---

⁶² SHAH, Duru, RAY, Sudeshna. *Clinical Progress in Obstetrics and Gynecology*. 1. vydání. Jaypee Brothers Medical Publishers, 2013, s. 107.

⁶³ HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, 2014, roč. 20, č. 7 - 8, s. 14.

⁶⁴ SHAH, Duru, RAY, Sudeshna. *Clinical Progress in Obstetrics and Gynecology*. 1. vydání. Jaypee Brothers Medical Publishers, 2013, s. 107.

⁶⁵ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

⁶⁶ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 146.

3. Morální problémy související s náhradním mateřstvím

Proces náhradního mateřství můžeme rozdělit do dvou časových fází. První fáze se odehrává mezi objednateli, náhradní matkou a konkrétním lékařským zařízením. Jedná se jak o vyhledávání náhradní matky, tak především o provádění lékařských zákroků, které směřují k oplodnění a odnošení plodu. Druhá fáze náhradního mateřství nastává porodem dítěte a spolu s ním se objevují etické, psychologické, sociální a právní problémy.⁶⁷

3. 1. Pohled církve na náhradní mateřství

Pokusy o zásahy v oblasti lidské reprodukce jsou známé již od počátků civilizace. Dlouhou dobu byly tyto zásahy kritizovány a zakazovány s tím, že člověku nepřísluší zasahovat do přirozeného řádu věcí. Můžeme rozlišovat jednak negativní zásah do lidské reprodukce, což je typicky antikoncepce či interrupce, a pozitivní zásah v podobě umělého oplodnění, které je v dnešní době možné díky rozvoji vědy a techniky.⁶⁸

Asistovaná reprodukce má své skalní příznivce, ale i zaryté odpůrce. Početí dítěte za těchto nepřirozených podmínek provází celá řada etických otázek, které však nemusí být na první pohled zřetelné. Většina těchto etických otázek se váže právě na náhradní mateřství.⁶⁹

Velmi radikální názory směřující proti asistované reprodukci převládají u většiny zástupců římskokatolické církve. Ti jsou přesvědčeni, že jakékoliv zplození dítěte bez pohlavního styku by mělo být zapovězeno. Za hlavní problém je nutno označit samotné získávání mužských gamet, neboli spermií, které je založeno na masturbaci, a ta je dle církve považována za hřích.⁷⁰

Již v roce 1987 vydala římskokatolická církev dokument *Donum vitae* neboli Dar života, který reagoval na morální otázky asistované reprodukce.⁷¹ V České republice je platné stanovisko církve, které zaznělo na biskupské konferenci, která se konala v lednu roku 2005. Tehdy bylo sděleno, že „žádná lidská bytost, a tedy ani lidský zárodek, se nesmí stát prostředkem pro dosažení prospěchu druhých.“⁷²

---

⁶⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 16 - 17.

⁶⁸ JEMELKA, Petr. *Bioetika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 37 - 38.

⁶⁹ HESSOVÁ, Jitka, KROUPOVÁ, Lenka. Asistovaná reprodukce – etická úskalí a názory veřejnosti. *Sestra*, 2008, roč. 18, č. 10, s. 46.

⁷⁰ FRYŠTENSÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 15.

⁷¹ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 18.

⁷² PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 146.

Z výše uvedených argumentů je zřejmé, že postoj římskokatolické církve k asistované reprodukci i k náhradnímu mateřství je absolutně negativní. Existuje však pracovní skupina Bioethics and biotechnology of the Church and Society Commission of the Conference of European Churches, která spojuje 126 různých církví, s výjimkou církve římskokatolické. Tato pracovní skupina souhlasí s asistovanou reprodukcí, pokud bude využita k léčení neplodnosti u manželského páru.⁷³

3. 2. Problematika homosexuálních párů

Jak již bylo zmíněno výše, v České republice je úprava asistované reprodukce taková, že v případě objednatelského páru je nerozhodné, zda se jedná o manželský pár či nikoliv. Tento stav není rozhodující, důležité je, zda tento pár dokáže vytvořit vhodné prostředí a stabilní zázemí pro výchovu dítěte.⁷⁴ Stejně tak již bylo uvedeno, že jedinou možností jak získat dítě legálně do péče je osvojení. V § 800 ObčZ se uvádí, že osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů, výjimečně i jiná osoba. Na případy homosexuálních párů, které uzavřely registrované partnerství, se však použije § 13 odst. 2 ZRegP, který stanovuje, že: „*Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.*“

Osvojení a následná péče o nezletilé dítě musí být v souladu s jeho zájmy, jak je také stanoveno v § 795 věta druhá ObčZ. Ovšem v případě, že by o osvojení, resp. náhradní mateřství měl zájem homosexuální pár, je pravděpodobné, že by dokázal zabezpečit srovnatelné, možná dokonce i lepší podmínky pro vývoj a výchovu dítěte. V tom případě by tento pár, byť homosexuální, dokázal dostatečně zajistit zájmy nezletilého dítěte. Jednoznačné vyloučení homosexuálních párů z možnosti využití náhradního mateřství by tak mohlo být považováno za diskriminační.⁷⁵

Naše společnost je však příliš konzervativní a s výchovou dětí u homosexuálních párů nesouhlasí. Existuje mnoho argumentů proti vytváření rodin s homosexuálními rodiči. Mezi nejčastější lze zařadit, že by takováto výchova byla proti přírodě, dítě by mohla poškodit nebo by mohlo být v kolektivu vystaveno šikaně.⁷⁶

Stejnému riziku jsou však vystaveny i děti, které mají homosexuálního rodiče, ale pochází z předchozího heterosexuálního vztahu. Jak stanoví § 13 odst. 1 věta první ZRegP: „*Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho*

⁷³ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 146.

⁷⁴ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

⁷⁵ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

⁷⁶ FRYŠTENSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 16.

dítěti ani překážkou svěřeni jeho dítěte do jeho výchovy.“ Ovšem druhá věta tohoto ustanovení se jeví jako nadbytečná, dá se říci i jako diskriminační, jelikož na rozdíl od ObčZ stanovuje, že: *„Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.*“ V tomto případě by se mohlo zdát, že rodič, který žije v registrovaném partnerství má tuto povinnost navíc na rozdíl od rodiče, který žije v manželství, nesezdaném soužití nebo sám.

V § 13 odst. 3 ZRegP je dále stanoveno, že v případě, že spolu registrovaní partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově i druhý partner. V takové situaci bude dítě legálně žít v homosexuální rodině, takže pokud k takovým situacím může docházet, nabízí se otázka, proč by registrovaní partneři nemohli osvojit cizí dítě nebo si dítě pořídit pomocí náhradního mateřství.

Považuji za nutné zmínit rozdílnost v případě, kdy se jedná o homosexuální orientaci mužů nebo žen. V ZSZS můžeme nalézt ustanovení § 6 odst. 1, které zní: *„Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, pokud její věk nepřekročil 49 let, a to na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“). Žádost neplodného páru žádajícího o umělé oplodnění nesmí být starší než 6 měsíců; je součástí zdravotnické dokumentace vedené o ženě.*“ Jediné omezení spočívá v § 6 odst. 2 ZSZS, který stanovuje, že: *„Umělé oplodnění nelze provést ženě, která má k muži, s nímž předložila žádost podle odstavce 1, příbuzenský vztah vylučující podle jiného právního předpisu uzavření manželství.*“

Vzhledem k tomu lze namítnout, že o umělé oplodnění by mohla žádat žena žijící v homosexuálním páru, avšak nesezdaném, pokud by našla muže, který by byl ochotný podat žádost o umělé oplodnění spolu s ní. Zákon totiž nestanovuje, že by se mělo jednat o manželský pár, ani se blíže nezkoumá, zda muž a žena žádající o umělé oplodnění spolu žijí ve společné domácnosti jako druh a družka. Ovšem tato žena by podstupovat umělé oplodnění ani nemusela, pokud by našla muže, který by byl ochotný ji oplodnit nebo ji poskytnout své sperma. Pokud by k takovému postupu početí dítěte docházelo, byť výjimečně, nelze zabránit tomu, aby bylo vychováváno v homosexuální rodině.

Dále je nutné podotknout, že neexistují důkazy, které by potvrdily nebo vyvrátily, že výchova v homosexuální rodině může dítě jakkoliv poškodit. Britská filozofka Mary Warnock požaduje, aby společnost přestala homosexuálům bránit ve výchově dětí. Pokud by homosexuálové mohli využít náhradního mateřství legálně, Mary Warnock navrhuje, aby se o takových případech vedly záznamy, na základě kterých by bylo možné učinit morální závěry

o tom, zda vůbec má takováto výchova na dítě skutečně vliv. Na základě těchto návrhů Velká Británie prozkoumává poskytování metod asistované reprodukce homosexuálům z morálního pohledu.⁷⁷

Názor britské filozofky se dá považovat za velmi odvážný a ve společnosti se nesetkal s přílišným pochopením. Vytvářet morální závěry na základě výzkumu, během kterého by mohla být poškozena dětská psychika, je více než troufalé.⁷⁸ Ovšem velkou změnu ve Velké Británii přinesl nejnovější dokument The Human Fertilisation and Embryology Act 2008, který umožnil umělé oplodnění pomocí in vitro fertilizace i nemanželským párům a párům homosexuálním.⁷⁹ Stejnou úpravu, kdy je povoleno náhradní mateřství i pro homosexuální páry nalezneme například i ve státě Kalifornie.⁸⁰

Já osobně se přikláním k názoru, že pokud by dítě vyrůstalo v homosexuální rodině, bylo by s největší pravděpodobností v dětském kolektivu šikanováno. Naše konzervativní společnost není na takový druh rodiny připravena a ve většině případů rodiče svůj negativní postoj přenáší i na své děti. Na druhou stranu věřím, že by o takové děti bylo v homosexuální rodině velmi dobře postaráno. Je otázkou, zda by se zde měla zohlednit velká touha páru po dítěti nebo dítě ochránit před negativním postojem společnosti, a raději ho takovému tlaku nevystavovat.

3. 3. Psychologické aspekty náhradního mateřství

Smyslem náhradního mateřství je pomoc bezdětným párům, které nemohou počít dítě jiným způsobem. Institut náhradního mateřství nemá sloužit ženám, které chtějí a hlavně mohou mít vlastní dítě, ale těhotenství z nezdavotních důvodů odmítají. Mezi takové důvody nejčastěji patří upřednostnění kariéry nebo například strach z toho, že by si žena z důvodu těhotenství nezachovala svou postavu.⁸¹

Zavrhování těchto nezdavotních důvodů vede k námitkám a názorům, že tyto ženy jsou diskriminovány.⁸² S tím, že se v tomto případě jedná o diskriminaci, já osobně nesouhlasím. Tyto ženy mají možnost mít své vlastní dítě a nikdo jim v tom nebrání. Záleží

---

⁷⁷ FRYŠTĚNSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 15 - 16.

⁷⁸ FRYŠTĚNSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 16.

⁷⁹ Human Fertilisation and Embryology Act 2008 [online]. [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>>.

⁸⁰ *What are the State Laws in California for Surrogacy?* [online]. Modernfamilysurrogacy.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <http://www.modernfamilysurrogacy.com/page/state_laws_in_california_for_surrogacy>.

⁸¹ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

⁸² VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 119.

tedy jen na nich, zda se pro dítě rozhodnou nebo raději upřednostní kariéru, svou postavu nebo cokoliv jiného. I přesto, že původní smysl náhradního mateřství byl jiný, v posledních letech dochází ke komercializaci tohoto institutu, jak podrobněji uvedu v následující kapitole pojednávající o právních problémech.

Pro náhradní mateřství se páry ve většině případů rozhodnou až v důsledku toho, že se ženě dlouho nedaří otěhotnět nebo donosit dítě. Ve zbylých případech se jedná o ženy, které vůbec nemají dělohu a na náhradní mateřství spoléhají hned od počátku, co se rozhodnou mít děti. V obou případech se jedná o velmi stresující situace. Tohle psychické vypětí se však netýká jen objednatelského páru, ale také náhradní matky. U té dochází k velkému zásahu do jejího těla a mnohdy komplikované těhotenství končí i potratem.⁸³

Když dojde k těhotenství náhradní matky, její tělo se stejně jako její psychika začne přizpůsobovat tomuto novému stavu. Není proto možné předem tvrdit, že tato žena bude schopna dítě po porodu předat objednatelskému páru.⁸⁴ Během těhotenství náhradní matka neposkytuje jen prostředí pro vývoj dítěte, ale také na dítě psychicky působí, stejně jako dítě na ni.⁸⁵

Devět měsíců je dlouhá doba, během které si matka, byť náhradní, vytváří k dítěti vztah. Na druhou stranu se dítě během této doby fixuje na danou ženu, vnímá ji a po porodu ji dokonce podle vůně pozná.⁸⁶ Jedná se tak o velkou psychickou zátěž, kterou každá náhradní matka nemusí zvládnout. Proto se ukazuje, že je potřebné u těchto žen provádět podrobné psychologické vyšetření ještě před tím, než k náhradnímu mateřství skutečně dojde.⁸⁷

Po porodu je v případě náhradního mateřství vazba mezi náhradní matkou a dítětem násilně přetržena, což se může později u dítěte negativně projevit.⁸⁸ Na druhou stranu, ke stejnému přerušení vazby mezi matkou a dítětem dochází i v případě, kdy matka o dítě nemá zájem a po porodu dá souhlas k osvojení dítěte, aniž by znala budoucí osvojitele.

Ve většině případů neplodné páry volí přednostně metodu náhradního mateřství z toho důvodu, že si uvědomují důležitost zděděných genů a jejich vliv na charakter dítěte.⁸⁹ Je pochopitelné, že muž a žena z neplodného páru preferují náhradní mateřství před adopcí, resp.

---

⁸³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 17.

⁸⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 8.

⁸⁵ MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surrogáčního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 27.

⁸⁶ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 18.

⁸⁷ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2, s. 146.

⁸⁸ SCHNEIBERG, František. Náhradní mateřství (vypůjčená děloha) – pohled pediatra. *Československá pediatrie*, 2010, roč. 65, č. 5, s. 245.

⁸⁹ FRYŠTENSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 14.

osvojením dítěte, se kterým nemají žádnou genetickou vazbu. Jedině zásluhou náhradního mateřství mají možnost úplné nebo alespoň částečné genetické vazby na dítě. Další přínos tohoto institutu spočívá v tom, že se dítě do objednatelské rodiny dostane krátce po porodu. Dokonce je běžné, že objednatelský pár je v kontaktu s náhradní matkou po celou dobu těhotenství.⁹⁰

Ovšem ani otázka genetických vazeb není tak jednoznačná, jak by se mohlo zdát. Doposud nebyly zveřejněny žádné spolehlivé vědecké studie, které by jednoznačně potvrdily nebo vyvrátily, zda dochází k přenosu genetického materiálu i během těhotenství, tedy od náhradní matky nebo pouze od biologických rodičů.⁹¹

---

⁹⁰ HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes*, 2014, roč. 20, č. 7 - 8, s. 14.

⁹¹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 7.

4. Právní problémy související s náhradním mateřstvím

Právních problémů, které se v souvislosti s institutem náhradního mateřství mohou vyskytnout, je skutečně mnoho. Nalezneme spoustu situací, při kterých musí objednatelský pár i náhradní matka podstoupit riziko, jelikož tyto problémové situace nejsou upraveny. Proto se v současné době zdá být nezbytné problematiku náhradního mateřství na našem území dostatečně právně upravit.

Nepředvídatelných situací, které mohou nastat, ale kterými se já ve své práci podrobněji nezabývám, je mnohem více. Jen okrajově zmíním například těhotenství, které může skončit předčasně potratem, smrt náhradní matky během těhotenství, smrt objednatelského páru před předáním dítěte nebo rozvod manželství objednatelského páru s tím, že ani jeden z nich nebude mít zájem si dítě vzít do své péče.⁹²

V následující kapitole tedy rozeberu vybrané právní problémy, které s náhradním mateřstvím souvisí, a porovnáám je s právními úpravami v zahraničí. Náhradní mateřství je přímo povoleno ve Velké Británii, na Ukrajině, v Rusku, Indii a Izraeli, zatímco ve Spojených státech amerických se právní úprava liší dle každého jednotlivého státu.⁹³ Naproti tomu v Portugalsku, Španělsku, Francii či Německu je jakákoliv forma náhradního mateřství přímo zakázána.⁹⁴

4. 1. Zásada „Mater semper certa est, sed pater incertus“

Mohlo by se zdát, že odpověď na otázku, kdo je našim rodičem, je jednoduchá a zcela jasná, a pochybnosti mohou v určitých případech vzniknout pouze na straně otce. Zásada „*mater semper certa est, sed pater incertus*“, tedy že „*matka je vždy jistá, ale otec nejistý*“ pochází již z římského práva. Avšak s velkým rozvojem asistované reprodukce přestává tato zásada platit, jelikož začaly vznikat pochybnosti i na straně matky.⁹⁵

Tato římská zásada vycházela z toho, že muž, který dítě zplodil, nemusí být zároveň manželem ženy, která dítě porodila. Na druhou stranu žena, která se na zplození podílela, byla také tou, která dítě následně porodila. Jelikož dlouhá léta nebyla jiná možnost početí dítěte, tak se tato biologická jistota proměnila v právní zásadu, že matkou je žena, která dítě

---

⁹² MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 26.

⁹³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 15.

⁹⁴ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 21.

⁹⁵ MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 24.

porodila. S rozvojem reprodukční medicíny nemusí být žena, která se podílela na zplození dítěte a žena, která dítě porodila jedna a tatáž. Následkem pokroku v medicíně se tak tato zásada stala právní domněnkou, která je ovšem v mnoha zemích nevyvratitelná.⁹⁶

Pokud je do ženy vloženo embryo, které vzniklo z oocyty jiné ženy, mohou se obě tyto ženy cítit matkami. Žena, která darovala vajíčko, se nazývá genetická nebo biologická matka, a žena, která plod nosila a porodila dítě, se nazývá gestační nebo náhradní matka.⁹⁷ Problém, zda by se za matku měla považovat žena, jejíž geny dítě nosí, nebo žena, která dítě devět měsíců nosila a porodila, byl řešen na mezinárodní úrovni. Poprvé se tak stalo v roce 1985 na Světovém medicínskoprávním kongresu v Gentu, kde bylo rozhodnuto, že za matku dítěte lze považovat jediné ženu, která dítě porodila, i přes to, že je jí dítě geneticky cizí.⁹⁸

Na základě toho byl v České republice novelizován zákon č. 94/1963 Sb., o rodině tzv. velkou novelou.⁹⁹ Touto novelou zákona o rodině bylo vloženo ustanovení § 50a ZOR, na základě kterého začala i na našem území platit zásada, že matkou je žena, která dítě porodila.¹⁰⁰ Zkoumání toho, zda dítě není geneticky spojeno s jinou ženou, je v našem právním řádu nepřipustné.¹⁰¹

Zákonodárce v oblasti určování mateřství dlouhá léta mlčel, což se dá přičíst závěrům ohledně komerčního náhradního mateřství, které vznikaly u etických komisí v 80. letech minulého století. Vložením ustanovení § 50a ZOR¹⁰² a jeho převzetím do § 775 ObčZ¹⁰³ byla posílena práva ženy, která dítě porodila a právní jistota ve statusových poměrech dítěte. Stará římskoprávní zásada „*mater semper certa est, sed pater incertus*“, která je založena na respektu k faktu porodu je na našem území považována za základ pro vytvoření statusového poměru matka – dítě.¹⁰⁴

Pokud se podíváme do zahraničních právních úprav, tak například na Ukrajině je náhradní mateřství řešeno odlišně od většiny právních úprav. Dovoleno je pouze úplné náhradní mateřství, kdy embryo pochází z genetického materiálu ženy a muže z objednatelského páru. Právní úpravu této oblasti poskytuje ukrajinský zákon o rodině, a to

⁹⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 7 - 8.

⁹⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 7.

⁹⁸ MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 25.

⁹⁹ Zákonem č. 91/1998 Sb., s účinností od 1. srpna 1998

¹⁰⁰ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

¹⁰¹ MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 25.

¹⁰² § 50a ZOR: Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.

¹⁰³ § 775 ObčZ: Matkou dítěte je žena, která je porodila.

¹⁰⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 508.

Family Code of Ukraine. Konkrétně v článku 123 odst. 2 nalezneme odpověď na to, kdo je považován za rodiče v případě inseminace nebo implantace embrya do dělohy náhradní matky. V takovém případě jsou za rodiče dítěte považováni muž a žena z objednatelského páru, který poskytl daný genetický materiál.¹⁰⁵ Náhradní matka tak nemá žádný zákonný nárok na dítě, které porodila.

Velmi podobnou úpravu můžeme najít i ve státě Kalifornie ve Spojených státech amerických, kde rodičovství objednatelskému páru vzniká již v okamžiku narození dítěte a není vyžadováno žádné následné osvojení.¹⁰⁶ Za významnou inspiraci z California Family Code můžeme považovat zejména § 7610, který rozeznává tři domněnky určování mateřství. Mateřství se v Kalifornii určuje na základě poskytnutí důkazu o porodu, genetickém původu nebo o adopci.¹⁰⁷ V případě sporu o určení mateřství má soud v Kalifornii mnohem větší volnost při rozhodování a může rozhodnout v co nejlepším zájmu dítěte. Naproti tomu český soud by v takové situaci byl omezen jedinou domněnkou i přesto, že nemusí odpovídat nejlepšímu zájmu dítěte.

4. 2. Riziko nepředání či nepřevzetí narozeného dítěte

V případě náhradního mateřství jsou možné tři druhy genetické vazby objednatelského páru na dítě. V prvním případě má objednatelský pár úplnou genetickou vazbu na dítě, jelikož poskytne jak oocyt, tak spermii. Ve druhém případě bude mít objednatelský pár částečnou genetickou vazbu na dítě, jelikož se poskytne spermie od muže z objednatelského páru a oocyt se použije od náhradní matky. Může však nastat situace, kdy oocyt poskytne žena z objednatelského páru a spermie bude od dárce spermatu, i tak je dítě s objednatelským párem částečně geneticky spřízněno. V posledním a nejméně častém případě objednatelský pár neposkytne oocyt, ani spermii a není tak s dítětem ani částečně geneticky spojen. Ovšem v prvních dvou případech dochází k riziku, že si náhradní matka dítě ponechá a bude po biologickém otci, který pochází z objednatelského páru, požadovat výživné.¹⁰⁸

K nepředání dítěte ze strany náhradní matky může docházet z rozličných příčin, nejčastěji však z toho důvodu, že si náhradní matka během devíti měsíců vytvoří k dítěti vztah

---

¹⁰⁵ *Surrogacy in Ukraine* [online]. Familylaw.com.ua, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <http://www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=73>.

¹⁰⁶ *What are the State Laws in California for Surrogacy?* [online]. Modernfamilysurrogacy.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <http://www.modernfamilysurrogacy.com/page/state_laws_in_california_for_surrogacy>.

¹⁰⁷ California Family Code section 7610. [online]. [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://codes.lp.findlaw.com/cacode/FAM/1/d12/3/2/s7610>>.

¹⁰⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 7.

a není schopna jej po porodu odevzdat. Jak již bylo zmíněno výše, může však docházet také k tomu, že náhradní matka bude požadovat po objednatelském páru větší obnos peněz, než bylo původně dohodnuto.¹⁰⁹

Na tomto místě je vhodné analyzovat výše zmíněný případ, který se stal v roce 1986 ve Spojených státech amerických, a to případ „Baby M“. Jedná se o případ částečného náhradního mateřství, kdy se náhradní matka, která je zároveň i matkou genetickou, nechala na základě surogační smlouvy oplodnit spermatem muže z objednatelského páru. Po porodu náhradní matka dítě odevzdala objednatelskému páru, ale zanedlouho potom si vše rozmyslela a dítě chtěla zpět. Soud, který o daném sporu rozhodoval, přihlédl k nejlepším zájmům dítěte a dítě následně svěřil do péče biologického otce a jeho ženy. Surogační smlouvu soud prohlásil za neplatnou z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, ale i přesto přiznal genetické, náhradní matce právo dítě navštěvovat.¹¹⁰

Nicméně mohou nastat další právní problémy. Jedná se o situace, kdy například objednatelský pár odmítne dítě převzít, třeba z toho důvodu, že se narodí postižené.¹¹¹ Většina problémů, které souvisí s náhradním mateřstvím, mají původ ve smluvním charakteru celého postupu. Je obtížné si vůbec představit, že by na základně surogační smlouvy byl objednatelský pár exekučně nucen si narozené dítě převzít, nebo náhradní matka by byla nucena se dítěte vzdát.¹¹²

V České republice v současné době neexistuje norma, která by ženě z objednatelského páru zajistila právo na její dítě v případě, že ho porodí jiná žena. Vzhledem k této neexistenci právní normy platí zásada „co není zákonem zakázáno, je povoleno“, a tak k uzavírání smluv o náhradním mateřství dochází i na našem území.¹¹³ Ovšem zakotvení surogační smlouvy do ObčZ by znamenalo, že statusové poměry dítěte narozeného pomocí náhradního mateřství by byly od počátku zcela nejisté. Pokud by dané dítě bylo odmítnuto jak náhradní matkou, tak objednatelským párem, ocitlo by se v pozici „tzv. nechtěného plnění“ a vymahatelnost surogační smlouvy by byla problematická.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 17.

¹¹⁰ *In Re Baby M* [online]. Casebriefs.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.casebriefs.com/blog/law/family-law/family-law-keyed-to-weisberg/adoption-and-alternatives-to-adoption/in-re-baby-m/>>.

¹¹¹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 17.

¹¹² MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 - 8, s. 26.

¹¹³ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

¹¹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 515.

Problematickou vymahatelnost surogačních smluv nalezneme také v Izraeli, i přesto, že zde je náhradní mateřství státem regulované. V případě bezproblémového průběhu se objednatelský pár stane rodiči po porodu na základě žádosti schválené soudem. Ovšem pokud náhradní matka odstoupí od surogační smlouvy v průběhu těhotenství nebo v době než právní rodičovství objednatelů schválí soud, není možné dítě jakýmkoliv způsobem vymáhat. Odstoupit od smlouvy může náhradní matka pouze tehdy, pokud sociální pracovník zjistí podstatnou změnu okolností v takové míře, že odstoupení je ospravedlnitelné a je v nejlepším zájmu dítěte.¹¹⁵

4. 3. Platby za náhradní mateřství

Další problematické otázky nastávají v souvislosti s ekonomickou stránkou celého procesu náhradního mateřství. Výše platby za náhradní mateřství se bude stanovovat velmi obtížně, jelikož je nutno započíst náklady, které jsou spojené jednak s těhotenstvím, ale i s vlastním porodem a popřípadě i s následnou péčí po porodu.¹¹⁶ Jediným úmyslem náhradní matky by neměl být zisk finančního prospěchu. Náhradní mateřství není institut, na kterém by náhradní matka měla vydělat. To ovšem nevylučuje zaplacení výše zmíněných nákladů, které byly v souvislosti s těhotenstvím a porodem vynaloženy.¹¹⁷

Těhotenství provází v prvních měsících menší či větší nevolnosti, samotný porod je bolestivý a po porodu dochází u žen k ochabnutí břišních svalů, popřípadě po císařském řezu zůstává trvalá jizva. To jsou všechno okolnosti, na které je třeba brát ohled při stanovování výše úhrady. Ovšem v případě psychické újmy náhradní matky bude výše úhrady sporná, jelikož bude problematické stanovit, zda skutečně nastala.¹¹⁸

Na druhé straně nalezneme podstatné důvody, které ukazují, jak je povolení plateb za náhradní mateřství nebezpečné. Například náhradní matka může před předáním dítěte po objednatelském páru požadovat větší obnos peněz, než bylo původně domluveno. V případě, že by objednatelský pár nebyl ochoten tento obnos zaplatit, náhradní matka by mohla vyhrožovat tím, že dítě předá páru, který za něj zaplatí více. Vzhledem k tomu, aby náhradní

---

¹¹⁵ *Surrogacy Law in Israel* [online]. Surrogacy911.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.surrogacy911.com/laws/israel.htm>>.

¹¹⁶ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 119.

¹¹⁷ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

¹¹⁸ VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 119.

matka nemohla své tělo využívat k takovému způsobu výdělku a dítě jako prostředek vydírání, je nutné tyto situace důkladně právně ošetřit.¹¹⁹

Tímto se dostáváme k otázce, zda by nebylo lepší, kdyby náhradní mateřství bylo poskytováno jako čistě altruistické, nebo aby byl zaveden registr anonymních náhradních matek. V případě anonymního registru by se předešlo riziku, že by náhradní matka po objednatelském páru požadovala stále vyšší sumu.¹²⁰ V současné době se na našem území ve většině případů provádí náhradní mateřství altruistické. Za náhradní matky se tak nejčastěji nabízí osoby blízké, tedy ženy z rodiny nebo nejbližší přítelkyně.¹²¹ Ovšem ve světě se často setkáváme s tím, že ženy z chudých částí, jako je například Indie, poskytují svou dělohu se záměrem finančně přilepšit své rodině.¹²²

Na našem území na otázku úplatnosti náhradního mateřství dopadá § 169 TrZ, který stanovil, že: „*Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“ Samotný lékařský zákrok, při kterém je odebíráno vajíčko od dárkyně a při kterém je následně embryo vloženo do dělohy příjemkyně, je legální. Stejně tak je legální předání narozeného dítěte objednatelskému páru formou osvojení, pokud jsou splněné všechny zákonné podmínky.¹²³

Náhradní mateřství samo o sobě proto v České republice nelze považovat za trestný čin. Mohou však nastat situace, kdy náhradní matka naplní skutkovou podstatu trestného činu uvedeného v § 169 TrZ. Ovšem platba, kterou má náhradní matka za odnošení a odevzdání dítěte dostat, neslouží jako odměna za svěření dítěte, ale jako náhrada nákladů, které vzhledem k těhotenství, porodu a následně poporodní péči vynaložila.

Pokud se podíváme do zahraničních právních úprav, tak ve Velké Británii nalezneme úpravu, která je založena pouze na altruistickém náhradním mateřství a na zásadní nepřípustnosti komerčního náhradního mateřství, kterou stanovil Surrogacy Arrangement Act z roku 1985. Za trestnou se považuje nejen inzerce nabízející nebo pohledávající náhradní mateřství, ale i zprostředkování či jakákoliv jiná činnost podporující komerční bázi náhradního mateřství.¹²⁴ Tato právní úprava zůstává zásadně stejná i po aktualizaci právní úpravy asistované reprodukce, která proběhla v roce 2008. Ovšem i ve Velké Británii je

¹¹⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 8.

¹²⁰ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

¹²¹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 17.

¹²² STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

¹²³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 7.

¹²⁴ Surrogacy Arrangements Act 1985 [online]. [citování dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49/section/2>>.

umožněna náhrada účelně vynaložených nákladů, které náhradní matce vzniknou v souvislosti s těhotenstvím, porodem a případnou následnou péčí.¹²⁵

Naproti tomu právní úprava náhradního mateřství na Ukrajině je postavena zásadně na komerční bázi. Na Ukrajině existuje několik klinik asistované reprodukce, které na náhradním mateřství vydělávají nemalé množství peněz.¹²⁶ Shovívavý přístup ukrajinské právní úpravy se projevuje i v přístupu k zájemcům o náhradní mateřství, kteří pocházejí z ciziny, jelikož se k nim přistupuje zásadně stejně, jako k vlastním občanům. Na základě toho se Ukrajina stala vyhledávaným cílem neplodných párů i přesto, že s přeshraniční asistovanou reprodukcí mohou vznikat problémy.¹²⁷

4. 4. Osvojení dítěte objednatelským párem

Osvojení v současné právní úpravě nalezneme v § 794 ObčZ, který stanovuje, že: „*Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.*“ Pro účely náhradního mateřství je nezbytné zmínit § 804 ObčZ s tím, že: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*“

Mezi osvojencem a osvojitelem vzniká osvojením příbuzenský poměr, který zakládá stejný právní poměr jako je mezi rodičem a dítětem. Ovšem v případě osvojení v přímé linii tento příbuzenský poměr již existuje a nemůže se tedy jednat o přijetí cizí osoby za vlastní. S pokrokem reprodukční medicíny a realizací náhradního mateřství, zejména v rámci blízké rodiny, dochází k deformaci rodinněprávních vztahů, jelikož status dítěte založený porodem nemusí odpovídat genetické realitě. Právě proto § 804 ObčZ umožňuje narovnat ty vztahy, které vznikly porodem a jsou v rozporu s genetickým neboli biologickým rodičovstvím.¹²⁸

V praxi náhradní mateřství probíhá tak, že po porodu se otcem dítěte stává muž z objednatelského páru a matkou dítěte náhradní matka, ovšem za předpokladu, že je svobodnou ženou. V případě, že náhradní matka žije v manželství, stává se otcem dle první domněnky na určení otcovství její manžel. Je proto nutné, aby objednatelský pár podal návrh na osvojení dítěte, o kterém bude rozhodovat soud.¹²⁹ Rodiči dítěte se objednatelský pár stane

---

¹²⁵ ALLEN, Vanessa, ELLICOTT, Claire, ECCLES, Louise. *I couldn't give my baby away.. they only wanted a toy': Surrogate mother fought legal battle after learning that would-be parents were violent* [online]. Dailymail.co.uk, 15. února 2011 [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1356176/Surrogate-mother-wins-case-baby-giving-birth.html>>.

¹²⁶ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 21.

¹²⁷ *Surrogacy in Ukraine* [online]. En.surrogacy-ukraine.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://en.surrogacy-ukraine.com/news5.php>>.

¹²⁸ SEDLÁK. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 508.

¹²⁹ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

na základě soudního rozhodnutí o osvojení. V současné době je osvojení v případě náhradního mateřství možné i mezi blízkými příbuznými, a proto se náhradními matkami mohou stát sestry nebo matky ženy nebo muže z objednatelského páru, což podle předešlé právní úpravy nebylo možné.¹³⁰

Z cizích právních úprav je vhodné zmínit Izrael, jelikož se jedná o první zemi na světě, která zavedla státem regulované náhradní mateřství. Ovšem je povoleno pouze úplné náhradní mateřství na základě surogační smlouvy, kdy náhradní matka přichází o svá rodičovská práva a není uznána jako matka dítěte. Objednatelský pár se stává rodiči dítěte po porodu bez nutnosti procesu osvojení. Uznání rodičovství probíhá pouze na základě žádosti k získání právního rodičovství, kterou schvaluje soud.¹³¹

4. 5. Právo rodičů mít dítě a práva dítěte

S problematikou náhradního mateřství dále souvisí otázka, zda existuje právo rodičů na dítě. Všeobecná deklarace lidských práv v článku 16 stanovuje, že: „*Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu.*“ To znamená, že toto lidské právo by bylo porušeno v případě, kdy by společnost páru zakazovala mít dítě, nebo by bylo povoleno mít jen dítě jedno. Proto se na základě tohoto lidského práva nelze dovolávat nároku na bezplatnou asistovanou reprodukci. Právo, které pár může uplatňovat, je právo pokusit se o dítě, což je nutné rozlišovat od práva na dítě.¹³²

V dnešní době se najde stále více párů, které se dobrovolně rozhodnou nemít děti. I když je to jejich svobodná volba, naše společnost není na takový typ bezdětného manželství zvyklá a stále se najdou jedinci, kteří se na takové páry dívají skrze prsty. Kdybychom ovšem přiznali existenci práva rodičů na dítě, mohli bychom dojít k absurdním závěrům, kdy by toto právo bylo ve společnosti považováno za povinnost mít dítě, a ono dítě by tak bylo považováno za pouhou věc, která má sloužit k naplnění života dospělých jedinců.

Dítě je osobností se všemi právy, nikoliv zbožím, se kterým je možné obchodovat. Existují názory, že náhradní mateřství ohrožuje jednak práva takto narozených dětí, ale i úctu náhradních matek, jelikož ty se stávají pouhým nástrojem. Nástrojem se stávají v tom smyslu,

---

¹³⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11, s. 18.

¹³¹ *Surrogacy Law in Israel* [online]. Surrogacy911.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.surrogacy911.com/laws/israel.htm>>.

¹³² FRYŠTENSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3, s. 14.

že poskytnou svou dělohu a pomocí ní neplodné páry následně realizují své přání.¹³³ Ovšem děloha ženy nemůže být předmětem závazkových vztahů, jelikož se nejedná o věc v právním smyslu.¹³⁴

---

¹³³ SCHNEIBERG, František. Náhradní mateřství (vypůjčená děloha) – pohled pediatra. *Československá pediatrie*, 2010, roč. 65, č. 5, s. 245 - 246.

¹³⁴ ATTL, Karel. Institut náhradní matky – ano, či ne? *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2009, roč. 5, č. 2, s. 186.

Závěr

Tato práce pojednává o aktuálním a problematickém institutu náhradního mateřství. Jak již bylo výše několikrát uvedeno, s náhradním mateřstvím se pojí mnoho problémů, jelikož se do konfliktu dostává několik oborů, a to medicína, právo i etika. Vzhledem k neexistenci samostatné právní úpravy měla laická veřejnost dlouhou dobu problém rozpoznat, zda se v případě náhradního mateřství jedná o institut dovolený nebo zda je na pokraji zákona či dokonce zakázaný, a to i přesto, že Ústava České republiky ve svém čl. 2 odst. 4 v podstatě uvádí, že je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno.

Já osobně zastávám názor, že náhradní mateřství by v České republice mělo být jako doposud povoleno. V případě, že by náhradní mateřství bylo na našem území úplně zakázáno, pár, který bezmezně touží po dítěti, by takovou možnost hledal v jiné zemi. Docházelo by tak k přeshraničnímu provádění tohoto institutu, což by přineslo mnoho dalších, možná i závažnějších problémů.

Náhradní mateřství lze zjednodušeně charakterizovat jako situaci, kdy se mezi sebou dohodne neplodný objednatelský pár a žena, která je ochotná jim dítě odnést a porodit. Není již rozhodné, zda by tak činila za úplatu nebo bezúplatně. I přesto, že k samotnému oplodnění náhradní matky může dojít různými postupy a prostředky, nejčastěji se tak činí pomocí umělého oplodnění, tedy asistované reprodukci. Ovšem vzhledem k možným rizikům a komplikacím, není každá klinika asistované reprodukce ochotna tuto metodu poskytnout.

Za jeden z nejdůležitějších právních problémů je třeba považovat otázku, která žena má být považována za matku dítěte. V současné době je mateřství dáno faktem porodu, a za matku dítěte je tak považována žena, která jej porodila, bez ohledu na genetickou vazbu mezi ní a narozeným dítětem. V případě náhradního mateřství by ovšem bylo vhodné určovat mateřství na základě genetické příbuznosti. V takovém případě by se nabízela možnost inspirovat se právní úpravou státu Kalifornie ve Spojených státech amerických, jelikož tento právní řád rozeznává tři domněnky určování mateřství. Jedná se o důkaz porodu, důkaz genetického příbuzenství nebo o adopci. V případě sporu o tom, kdo je matkou dítěte, by soudy byla poskytnutá mnohem větší volnost. V takovém případě by soud mohl rozhodnout a mateřství určit vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte. Což v případě jediné domněnky určování mateřství není možné.

K otázce, zda je náhradní mateřství z morálního hlediska přípustné, se na základě výše zmíněných závěrů přikláním jednoznačně k tomu, že přípustné je. Jediný závažnější problém lze nalézt v případě, kdy má o náhradní mateřství zájem homosexuální pár. Ovšem

homosexuálním párům není v českém právním řádu umožněno mít dítě pomocí náhradního mateřství, což by mohlo být považováno za ustanovení diskriminační. I přesto, že je naše společnost konzervativní a s náhradním mateřstvím nebo osvojením u homosexuálních párů ve většině případů nesouhlasí, lze v posledních letech zaznamenat pokrok především díky tomu, že se tato možnost nabízí v zahraničních právních úpravách. Náhradní mateřství pro homosexuální páry je upraveno například v Kalifornii, ale i ve Velké Británii.

V případě přípustnosti náhradního mateřství z právního hlediska, lze konstatovat, že i přes veškeré problémy a možné komplikace je náhradní mateřství na našem území přípustné a dovolené. Nemyslím si, že by byla nutná úprava náhradního mateřství v samostatném zákoně, ale bude jednoznačně dostačující úprava pomocí novelizací stávajících zákonů. Za nejdůležitější novelizaci by mohla být považována novelizace zákona o specifických zdravotních službách, ve které by bylo vhodné definovat pojem náhradního mateřství a zakotvit tak tento pojem přímo do českého právního řádu. Za další vhodné novely by mohly být považovány novely občanského zákoníku, zvláště části druhé, která upravuje rodinné právo. Tyto novelizace by mohly zavést jednoznačné pravidla, díky kterým by výše zmíněné právní problémy byly snadněji řešitelné. Novelizace by tak měla zamezit porušení práv náhradní matky, objednatelského páru, ale i narozeného dítěte především možnostmi upravit poměry mezi dotčenými subjekty pomocí surogační smlouvy.

Jistotu a usnadnění celého procesu náhradního mateřství přinesla už zmínka v § 804 ObčZ, jelikož umožnila v případě náhradního mateřství osvojení mezi příbuznými v řadě přímé a mezi sourozenci, což je třeba jednoznačně vnímat jako pozitivní krok. Ovšem přes velké množství právních problémů, které v souvislosti s náhradním mateřstvím mohou vzniknout, se i tato zmínka jeví jako nedostatečná. S přihlédnutím k tomu, že se v České republice náhradní mateřství již provádí a neplodnost párů je stále častější, dá se předpokládat, že počet zájemců bude rok od roku stoupat. Vzniklé situace je velmi obtížné řešit u soudu, proto je nutné institut náhradního mateřství dostatečně právně upravit, a tak v co největší míře předejít případným sporům, které s tímto institutem souvisí.

Jelikož se jedná o velmi kontroverzní téma, je potřeba počítat s tím, že náhradní mateřství bude u odborné veřejnosti stále vyvolávat řadu diskuzí. Ovšem vývoj technologií a lékařské vědy, především tedy asistované reprodukce nelze zastavit, a proto je nutné, aby na vzniklé problematice právo reagovalo. Je potřeba počítat s tím, že k úplnému odstranění právních překážek náhradního mateřství povede ještě dlouhá cesta, ale dle mého názoru je potřebné tyto problémy začít řešit co nejdříve.

Bibliografie

Monografie

1. BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012.
2. DOSTÁL, Jiří. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.
4. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
5. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.
6. JEMELKA, Petr. *Bioetika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008.
7. OSTRÓ, Alexander, PILKA Ladislav, LEŠNÍK, František (ed). *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009.
8. ŘEZÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Maxdorf, 2014.
9. SHAH, Duru, RAY, Sudeshna. *Clinical Progress in Obstetrics and Gynecology*. 1. vydání. Jaypee Brothers Medical Publishers, 2013.

Odborné články

1. ATTL, Karel. Institut náhradní matky – ano, či ne? *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2009, roč. 5, č. 2.
2. FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4.
3. FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 4.

4. FRYŠTENSKÁ, Marcela. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 3.
5. HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 9.
6. HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10.
7. HESOVÁ, Jitka, KROUPOVÁ, Lenka. Asistovaná reprodukce – etická úskalí a názory veřejnosti. *Sestra*, 2008, roč. 18, č. 10.
8. HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes*, 2014, roč. 20, č. 7 – 8.
9. HOBZOVÁ, Hana. Náhradní mateřství. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, 2014, roč. 20, č. 7 – 8.
10. KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 7 – 8.
11. MELICHAROVÁ, Dita. Určení a popření mateřství, problematika surogačního mateřství. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7 – 8.
12. PILKA, Ladislav a kol. Surogační mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie*, 2009, roč. 74, č. 2.
13. RADVANOVÁ, Senta. Kdo jsou rodiče dítěte – jen zdánlivě jednoduchá otázka. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 5.
14. SCHNEIBERG, František. Náhradní mateřství (vypůjčená děloha) – pohled pediatra. *Československá pediatrie*, 2010, roč. 65, č. 5.
15. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11.
16. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství je velmi diskutovaným problémem. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 11.
17. STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5.
18. STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5.

19. STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4.
20. VONDRÁČEK, Lubomír, VONDRÁČEK, Jan, DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. Pronájem dělohy – náhradní mateřství. *Zdravotnictví v České republice*, 2009, roč. 12, č. 3.

Internetové zdroje

1. ALLEN, Vanessa, ELLICOTT, Claire, ECCLES, Louise. *'I couldn't give my baby away.. they only wanted a toy': Surrogate mother fought legal battle after learning that would-be parents were violent* [online]. Dailymail.co.uk , 15. února 2011 [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1356176/Surrogate-mother-wins-case-baby-giving-birth.html>>.
2. California Family Code section 7610. [online]. [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://codes.lp.findlaw.com/cacode/FAM/1/d12/3/2/s7610>>.
3. Human Fertilisation and Embryology Act 2008 [online]. [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>>.
4. *In Re Baby M* [online]. Casebriefs.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.casebriefs.com/blog/law/family-law/family-law-keyed-to-weisberg/adoption-and-alternatives-to-adoption/in-re-baby-m/>>.
5. KOPECKÝ, Josef. *Dárci si nepřejí, aby jednou někdo přišel a řekl: Já jsem tvoje dítě* [online]. iDNES.cz, 19. února 2015 [citováno dne 16. května 2015]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/darci-si-nepreji-aby-jednou-nekdo-prisel-a-rekl-ja-jsem-tvoje-dite-pxm-/domaci.aspx?c=A150219_114934_domaci_kop>.
6. *Metody asistované reprodukce*. [online]. Ženská-neplodnost.cz, [citováno dne 30. května 2015]. Dostupné na <<http://www.zenska-neplodnost.cz/asistovana-reprodukce>>
7. Surrogacy Arrangements Act 1985 [online]. [citování dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49/section/2>>.
8. *Surrogacy in Ukraine* [online]. En.surrogacy-ukraine.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://en.surrogacy-ukraine.com/news5.php>>.
9. *Surrogacy in Ukraine* [online]. Familylaw.com.ua , [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <http://www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=73>.

10. *Surrogacy Law in Israel* [online]. Surrogacy911.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.surrogacy911.com/laws/israel.htm>>.
11. *Surrogacy Law in Israel* [online]. Surrogacy911.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <<http://www.surrogacy911.com/laws/israel.htm>>.
12. VAN GELDER, LAWRENCE. *Noel Keane, 58, Lawyer in Surrogate Mother Cases, Is Dead* [online]. Nytimes.com, 28. ledna 1997 [citováno dne 17. března 2015]. Dostupné na <<http://www.nytimes.com/1997/01/28/nyregion/noel-keane-58-lawyer-in-surrogate-mother-cases-is-dead.html>>.
13. *What are the State Laws in California for Surrogacy?*[online]. Modernfamilysurrogacy.com, [citováno dne 31. května 2015]. Dostupné na <http://www.modernfamilysurrogacy.com/page/state_laws_in_california_for_surrogacy>.
14. ZAMYKALOVÁ, Lenka. *Kdo smí participovat na asistované reprodukci?* [online]. Biograf, 2003, č. 31 [citováno dne 29. května 2015]. Dostupné na <<http://www.biograf.org/clanek.php?id=3>>.

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy a ostatní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
3. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
7. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
8. Císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský
9. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb.m.s.)

Abstrakt

DVOŘÁKOVÁ, Romana. *Náhradní mateřství*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Olomouc, 2015.

Tato diplomová práce pojednává o morálních a právních problémech náhradního mateřství. První kapitola popisuje právní prameny a vývoj právní úpravy v České republice. Druhá kapitola definuje pojmy, které bezprostředně s náhradním mateřstvím souvisí. Jedná se především o asistovanou reprodukci, pojem náhradní mateřství, náhradní matka a objednatelský pár. Dále se tato kapitola zabývá jednotlivými formami náhradního mateřství. Ve třetí kapitole nalezneme morální problémy související s tímto institutem. V poslední, čtvrté kapitole, dochází k rozboru vybraných právních problémů a nalezení jejich následného řešení nejen v České republice, ale i v zahraničí. Cílem diplomové práce je analyzovat institut náhradního mateřství a ukázat možná řešení jednotlivých právních problémů, které se nacházejí v zahraničních právních řádech.

Klíčová slova

Náhradní mateřství, náhradní matka, objednatelský pár, mateřství, surogační smlouva, asistovaná reprodukce, rodičovství, dítě, osvojení, legislativa.

Abstract

DVOŘÁKOVÁ, Romana. *Surrogacy*. Diploma thesis. Palacky University in Olomouc, Faculty of Law. Olomouc, 2015.

This diploma thesis deals with moral and legal issues of surrogacy. The first chapter describes sources of law and the evolution of legislation in the Czech republic. The second chapter defines the terms which are directly related to surrogacy. These are mainly assisted reproduction, surrogacy, surrogate mother and intended parents. This chapter also deals with various forms of surrogacy. The third chapter is all about moral problems which are related to surrogacy. At last, which is chapter number four, there is an analysis of selected legal issues and searching for their solutions not only in the Czech republic but also abroad. The aim of this diploma thesis is to analyze the institute of surrogacy and show possibly solutions of its legal issues, which we can find in other foreign legal systems.

Keywords

Surrogacy, surrogate mother, intended parents, motherhood, surrogacy agreement, assisted reproduction, parenthood, child, adoption, legislation.